

GEOLOGISKA INSTITUTIONEN Sölvegatan 13

Sven Stridsberg

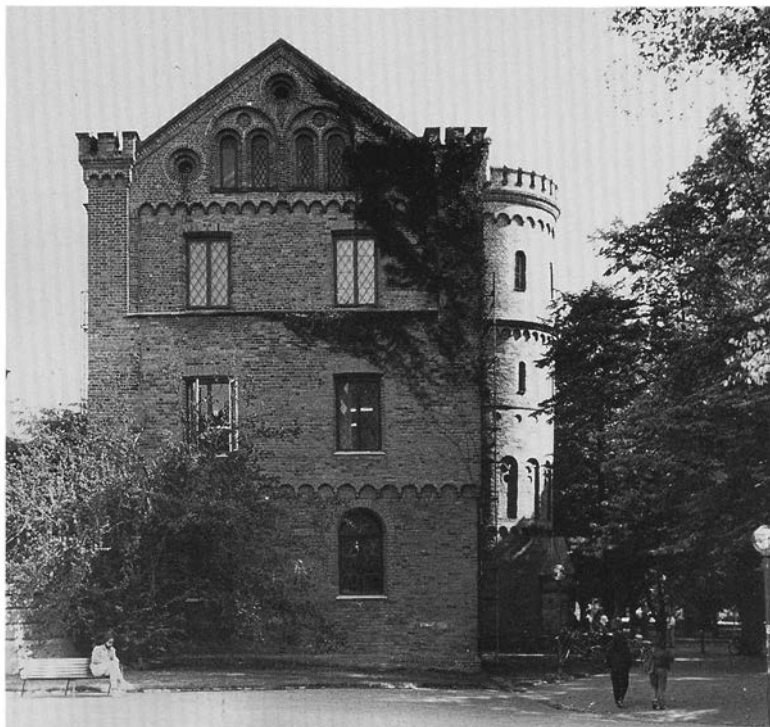
Geologiska Institutionens vara eller inte vara på Sölvegatan 13 har varit ett vanligt samtalsämne under de senaste 20 åren. Genom den ständiga expansionen av verksamheten har ett antal lokaler utanför institutionen måst tagas i anspråk, bl a några villor på andra sidan Sölvegatan. Avdelningen för Kvarterärgeologi tog nya lokaler i besittning vid Tornavägen redan under 1960-talet, även om den grusologiska delen stannade kvar i "huset".

Under mitten av 1970-talet hade man på universitetet långt gångna planer på att bygga ett geocentrum och vi som arbetade i huset fick planera vår framtid i modulformat. Många detaljerade skisser gjordes upp om hur vi skulle disponera vårt nya hus och på författarens lott föll att planera en omfattande fotoavdelning, men snart försvann hela geocentrat i ett töcken. Geologen halkade tillbaka på prioritetslistan, varefter lugn och trängsel åter rådde. 1980-talet kännetecknades av ständiga kompakteringar, skåp och samlingar ut, skriv-

bord in. Rum som tidigare hyste en person blev nu tre-manna moduler och professorerna fick minska sina domäner med sina små entrérum. På fjärde och femte våningarna byggdes de stora södra rummen om för att hysa forskarutrymmen och en lektions-sal. Rummen blev fler men dessvärre mycket små. I de båda källarplanen byggdes nya laboratorier, bättre anpassade för dagens krav. Tyvärr kunde emellertid inte all lab-verksamhet genomföras i huset utan vissa delar var utlokaliserade till Kemi-centrum.

Det enda utrymme som expanderade var biblioteket som fick mer ändamålsenliga lokaler samlade på andra våningen. Den gamla smala spiraltrappan mellan första och andra våningen försvann. Geologens bibliotek kom 1991-1992 att slås samman med geografens bibliotek på tredje våningen och bilda ett stort och välplanerat Geobibliotek, omfattande husets södra delar på andra och tredje våningarna.

Västra gaveln på Kungshuset i Lundagård, där "Musaeum Stobaeum" inrymdes på andra våningen.

Ungefär samtidigt med att Geobiblioteket färdigställdes kom nya signaler om att geologen skulle flytta till större och mer ändamålsenliga lokaler. Man hade från institutionens sida länge framfört önskemål om att kunna expandera laboratorieverksamheten. Bland de olika alternativ som presenterades var Ekologen det hus som såg mest lovande ut. Där fanns volym men dessvärre var byggnaden starkt sliten. Vidare visade det sig att en flygelbyggnad måste byggas, vilket fick till resultat att kostnaderna sköt i höjden. Friden lägrade sig åter över Sölvegatan 13.

När man ser denna ständiga kamp om utrymmen bör man veta att det geologiska ämnet alltifrån sina första år i Lund fört en ambulerande tillvaro, innan det 1930 fick ro för ganska lång tid på Sölvegatan 13. Hur lång denna ro blir vet vi ej, men det kan vara på sin plats att blicka tillbaka på tiden före "Sölvegatan 13", samt tillkomsten av "vårt hus". Visserligen är det inte Fältklubbens hus, men trots allt är det svårt att dra någon klar gräns mellan institutionen och Fältklubben, såväl människor som lokaler är de samma.

Assar Hadding gjorde en sammanställning om institutionens samlingar och lokalfrågor för den

bok som utkom vid Lunds Geologiska Fältklubbs 50-årsjubileum 1942, och eftersom denna skrift svårligen går att komma över idag har jag valt att nedan återge detta avsnitt in extenso. Bortsett från bilderna av "Kuggis" och Sölvegatan 13 under byggnad, är fotografierna av de olika byggnaderna inte tidstypiska utan fotograferade av författaren (Sven Stridsberg) sommaren 1992.

Geologiska och mineralogiska institutionernas samlingar och lokalfrågor

Assar Hadding

Universitetets första mineral- och fossilsamlingar hade skänkts av KILIAN STOBÆUS och bevarades i "Musaeum Stobaeum". De voro under 1700-talet inrymda i Kungshuset vid Lundagård, i de västra rummen på andra våningen, men flyttades 1804 till konsistoriehuset i nordöstra hörnet av Lundagård. Då Zoologiska institutionen 1844 er-

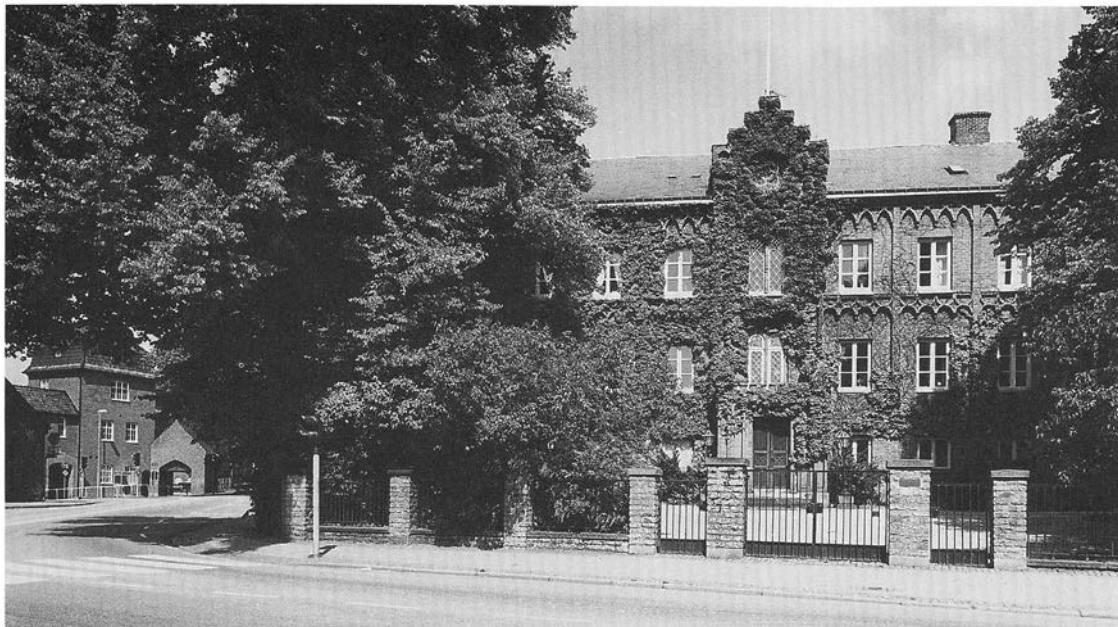
Konsistoriehuset, även kallat "Kuggis", låg ungefär mellan dagens AF och Kungshuset, i Sandgatans förlängning. Byggnaden, som revs 1897, inrymde förutom geologiska samlingar, även sessionssal, administration och föreläsningssalar. Foto Per Bagge.

höll sin nya byggnad vid Sandgatan, nuvarande biskopshuset, följde även de geologiska och mineralogiska samlingarna med dit, men de torde inte ha blivit uppackade. Då zoologerna tre år senare utbytte den erhållna byggnaden mot det nyuppförda biskopshuset vid Kraftstorg, nuvarande historiska museet, blev de geologiska och mineralogiska samlingarna inrymda där. Det dröjde emellertid innan de kunde ordnas. Först sedan mineral-samlingarna jämte kemin överflyttats till den kemisk-mineralogiska institutionen, då denna 1862 erhållit sin nybyggnad vid Magle Kyrkogator kunde även de geologiska samlingarna avskiljas från de zoologiska (1867/68). Genom TROELLS ingripande samt LUNDGRENs och hans medhjälparens uppoffrande arbete åstadkoms en första mera systematisk uppställning och sortering av dem. Som lokal tjänade främst källarvåningen i institutionsbyggnaden vid Kraftstorg. Även sedan geologin såsom ett särskilt läroämne brutits ut från zoologin kvarstannade de geologiska samlingarna i den zoologiska institutionens byggnad.

N.J. BERLIN och framför allt C.W. BLOMSTRAND, vilka efter varandra innehade professuren i kemi och mineralogi, ägnade det mineralogiska

museet stort intresse, och BLOMSTRAND omordnade och katalogiserade samlingarna. BLOMSTRAND försökte skaffa mineralogien en självständig ställning men lyckades endast delvis. Han erhöll 1892, såsom förut omnämnts, en assistent i mineralogi, vilken fick inte endast meddela undervisning i ämnet utan även taga hand om det mineralogiska museet.

Trångbodda voro geologien och mineralogien, båda i hög grad, liksom även deras värdar, zoologien och kemien. För alla var det en lättnad då de geologiska och mineralogiska samlingarna 1900 kunde överflyttas till den förutvarande anatomiska institutionen vid Sandgatan (se sid. 48, red anm). MOBERG, som fick leda flyttningen och samlingarnas ordnande på den nya platsen, hade på förhand klart för sig att utrymmet inte på långt när var tillfyllest. Redan från början blevo samlingarna hopträngda så att deras handhavande för undervisningen och forskningen var i hög grad försvårat. Än sämre ställt var det med arbetsutrymmena. Institutionschefen hade inte något eget arbetsrum, han fick sitta i biblioteket, vilket var så mycket mindre tillfredsställande som han ofta var sysselsatt med dammande prepareringsarbeten och där-

Denna byggnad vid Sandgatans norra ände byggdes primärt för Zoologiska institutionen, men byttes 1847 mot det nyuppförda biskopshuset (nuvarande Historiska museet) vid Krafts torg. Biskopen föredrog ett "mindre" hus och zoologerna välkomnade naturligtvis ett större.

Biskopshuset som blev Zoologiska institutionen 1847 (i dag Historiska museet) och därmed fick hysa de geologiska och mineralogiska samlingarna. Mineralsamlingarna kom senare att flyttas vidare till kemisk-mineralogiska institutionen vid Magle Kyrkogator.

Den Kemisk-mineralogiska institutionen placerades mellan Magle kyrkogator och invigdes 1862. Här förvarades de mineralogiska samlingarna fram till sekelsskiftet.

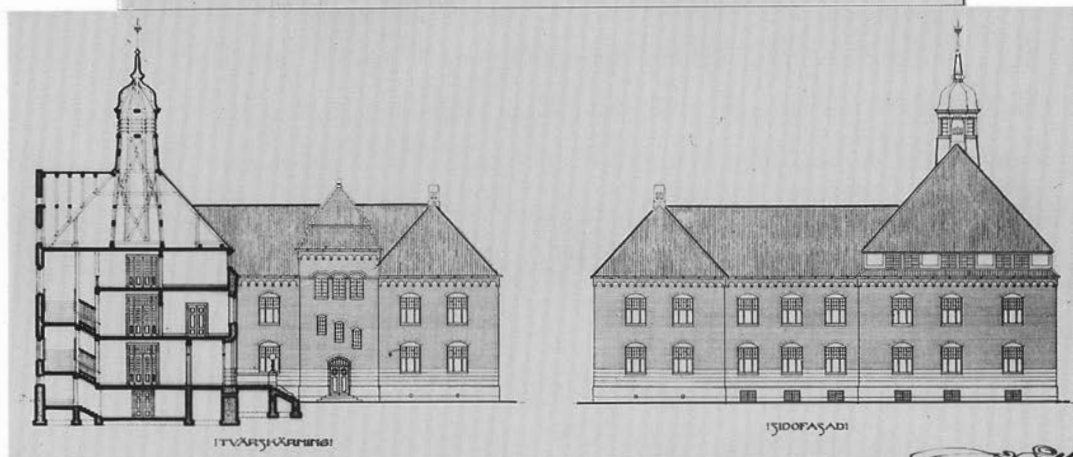
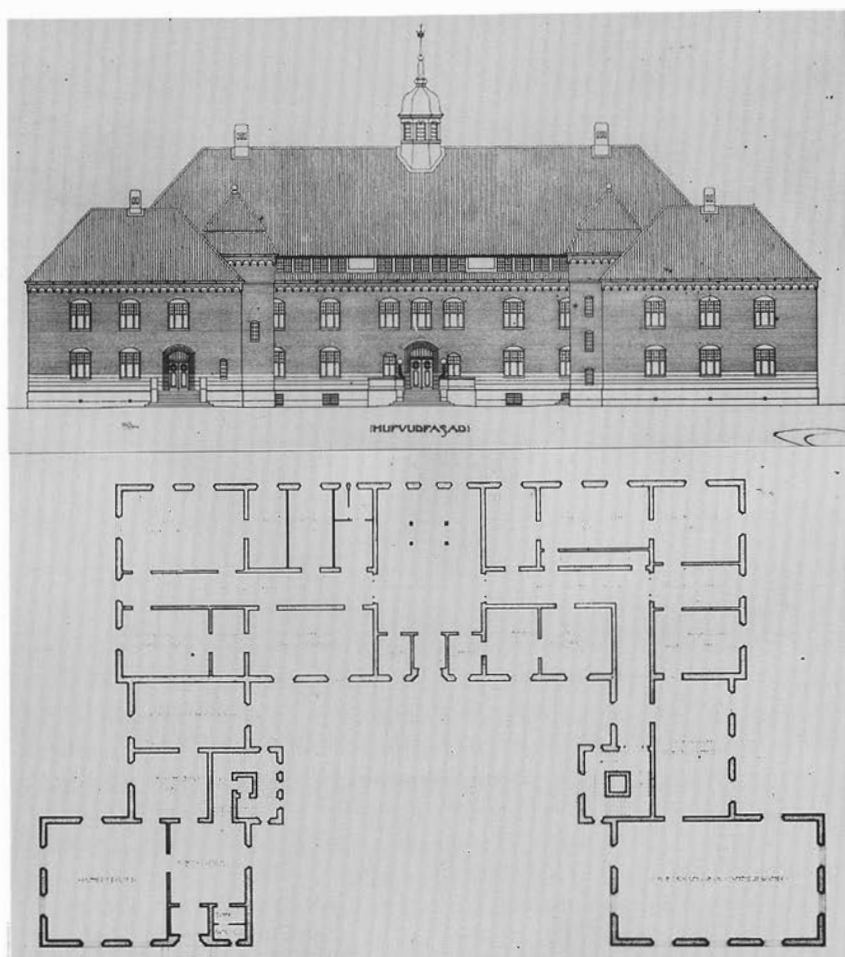
till var stark rökare. Övriga institutionstjänstemän fingo söka sig arbetsplatser var de kunde mellan museimontrar och skåp. När helst några nya samlingar tillfördes institutionen fingo de gamla flyttas om eller packas samman för att bereda plats. Det var därför helt naturligt, att MOBERG redan få år efter inflyttningen började planlägga och arbeta för en nybyggnad. Våren 1912 upptogs hans tid till stor del av diskussioner om byggnadsfrågan, beräkning av behövliga utrymmen och uppgörandet av planritningar. I juni 1912 beviljades ett anslag ur reservfonden för ritningar och kostnadsberäkningar, och i september samma år framlade domkyrkoarkitekten TH. WÄHLIN ett första förslag till en geologisk-geografisk institutionsbyggnad. Den var planerad i två våningar jämte inredd källare och vind; den bestod av en huvudlänga och två med den sammanbyggda flyglar, den ena avsedd för den geografiska institutionen. Byggnaden tillstyrktes av universitetsmyndigheterna men upptogs inte i statsverkspropositionen.

I december 1912 dog professorn i geografi, H.H. VON SCHWERIN, och MOBERG begärde då att

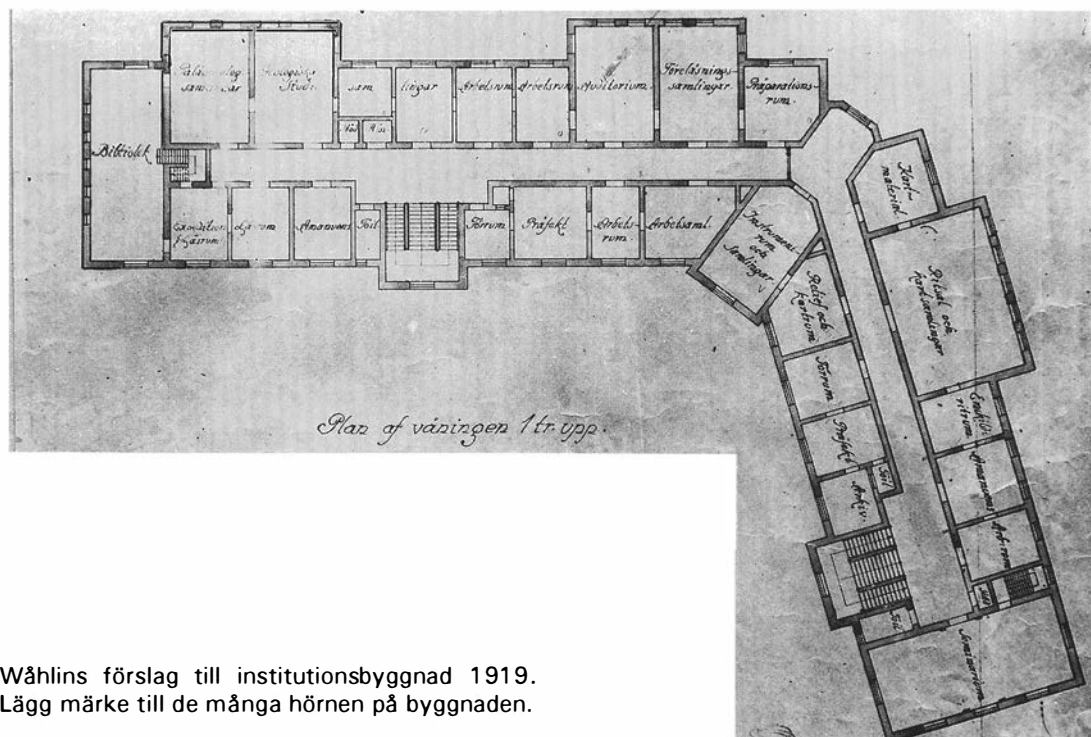
byggnadsförslaget måtte ändras, så att det omfattade enbart den geologiska institutionen. Medel för ritningar beviljades ånyo, och i september 1913 voro dessa färdiga, utarbetade av arkitekt WÄHLIN. Byggnaden var i flera hänseenden bättre. Den tillstyrktes också i alla förberedande instanser men framlades inte av regeringen vid 1914 års riksdag. Om inte kriget kommit emellan hade den sannolikt blivit beviljad följande år.

Förf. hade ingående diskuterat de olika byggnadsprojekten med MOBERG och hade inte endast fått en klar uppfattning om behovet av ökade och mera tidsenliga arbetslokaler, laboratorier och museisalar, han hade även märkt hur MOBERG levt sig in i tanken att få ägna sina sista tjänsteår åt omskapandet av institutionen. Det blev honom en bitter missräkning då han måste avstå från tanken på att aktivt deltaga i institutionsfrågans slutliga lösning.

Då kriget var slut och byggnadsfrågan kunde tagas upp på nytt, var behovet av ökat utrymme större än någonsin förut. Geologisk-mineralogiska institutionen hade visserligen fått den ena hjälplö-

Wåhlins första förslag till en geologisk-geografisk institutionsbyggnad 1912.

Wåhlins förslag till institutionsbyggnad 1919.
Lägg märke till de många hörnen på byggnaden.

kalen efter den andra, men bristen på arbetsrum och plats för de växande samlingarna hade blivit allt mera kännbar. Utom huvudbyggnaden vid Sandgatan disponerade institutionen lokaler på fyra andra ställen i staden. Så förhyrdes redan 1913 en våning på 7 rum i fastigheten Sandgatan 2, senare ersatt med en fil av rum i gamla medicinskemiska institutionen vid Magle L:a Kyrkogata (nuvarande limnologiska institutionen) (denna parentes äger ej sin riktighet 1992, red anm). De utländska fossilsamlingarna, Törnquistiska museet och samlingarna av fossila växter voro inrymda i dessa lokaler. En del samlingar voro magasinerade på patologiska institutionens vind, och en del, framför allt borrhärdarna, hade placerats i universitetshusets källarvåning. För den mineralogiska institutionens stora röntgeninstrumentarium hade rum upplåtits på fysiska institutionen.

Geologisk-mineralogiska institutionen disponerade 1919 en golvyta på 1.235 m². För att ordna bibliotek, museum, laboratorier och arbetsrum så att dessa blev normalt utnyttjade, d.v.s. utan att vara överfyllda dock voro tagna helt i anspråk, skulle enligt en av förf. gjord beräkning krävas ett golvutrymme på c:a 2.500 m². Skulle därjämte ett

anspråkslöst skådemuseum av mineral, bergarter, fossil etc. nyordnas samt ett mindre reservutrymme skapas krävdes ytterligare 1.500 m². Med ledning av dessa beräkningar utförde arkitekten WÄHLIN 1919 nya ritningar till en byggnad, i vilken även den geografiska institutionen skulle inrymmas. Byggnaden var enligt förslag böjd i trubbig vinkel och svårt tillkrånglad. Den hade inte mindre än 34 hörn. Den upptogs emellertid bland universitetets petita men kom inte med i statsverkspropositionen. Den framfördes även under de närmaste följande åren, men förslaget fick vila hos regeringen. Då universitetsmyndigheterna ansågo det omöjligt att genomdriva det framlagda byggnadsförslaget krävde de en nedskärning av utrymmena och en förenkling av byggnadsstilen. Länsarkitekten A. BLANCK fick (på byggnadsstyrelsens förslag) i uppdrag att uppgöra nya ritningar. Hans första skisser visa en i spetsig vinkel bruten byggnad. Utgående från den nedskärning i utrymmen som föreskrivits gjorde förf. en beräkning av de omedelbart behövliga utrymmena samt uppgjorde med ledning härav ett förslag med detaljsskisser över våningarna. Förslaget byggde på följande principer: Byggnaden utföres i en enkel, rektang-

De första varven av murningen av det sydvästra hörnet på Sölvegatan 13 den 23 maj 1929. "Tornet" i bakgrunden är hisschaktet.

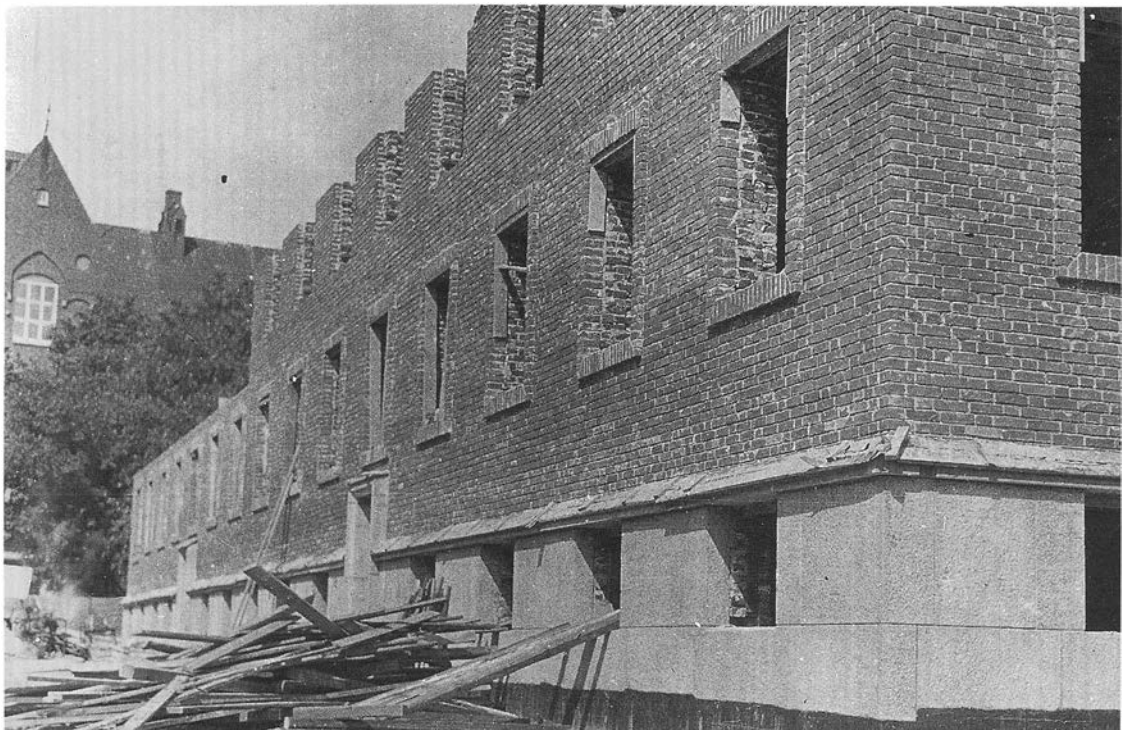
ulär plan. De tre institutionerna, den mineralogiska, den geologiska och den geografiska placeras över varandra, inte jämsides, framför allt därför att det vid arbetet på en institution är av vikt att få så mycket som möjligt av arbetsrum, bibliotek och arbetssamlingar i samma plan. Likartade lokaler inom de skilda institutionerna böra å andra sidan förläggas över varandra, bl.a. för att förenkla installationen av elektricitet, gas vatten och avlopp. Sålunda böra laboratorier koncentreras till byggnadens ena ända, biblioteken till den andra och mittpartiet reserveras för föreläsningssalar, seminarierlokaler, föreståndarerummen och andra enskilda arbetsrum. Eftersom den mineralogiska institutionen i högre grad än de övriga äger tunga maskiner och tunga samlingar bör denna institution förläggas till bottenvåningen och källaren, den geologiska institutionen bör då disponera våningen 1 tr. upp samt geografiska institutionen våningen 2 tr. upp. Våningen 3 tr. upp delas mellan de geologiska och geografiska institutionerna, och dit förläggas specialsamlingar samt en del arbetsrum, bl.a. amanuensernas rum. Vinden slutligen får rymma de minst använda samlingarna, bl.a. alla de magasinerade.

Det skisserade förslaget lades till grund för de nya ritningar som uppgjordes av arkitekt BLANCK och som jämte kostnadsberäkningar framfördes bland universitetets petita till 1927 års riksdag. Först följande år medtogs ärendet i statsverkspropositionen, och vid riksdagen 1928 beslöts byggnadens uppförande för en summa av 726.200 kr.

På nyåret 1929 påbörjades grundgrävningen, men stark frost vållade snart ett avbrott till mitten av mars. Därefter fortskred arbetet raskt och redan i slutet av juni hade man hunnit uppföra källarvåningen och bottenvåningen. Den 17 augusti firades taklagsöl och i oktober 1929 stod byggnaden under tak. Byggmästare var byggnadsingenjör J.E. LILJEGREN, Malmö.

Utmärkande för byggnadens yttre är dess enkla stil och för dess inre en enkel plan och soliditet. Alla bärande konstruktioner äro överdimensionerade och extra förstärkta. Byggnaden har en längd av 47 m och en bredd av 15 1/2 m.

Inflyttningen av de geologiska och mineralogiska samlingarna påbörjades i oktober 1930 och var slutförd före terminens avslutning. Undervisningen flyttades i november från den gamla institutionen till den nya.

Den 4 juni 1929 hade man nått upp till andra våningen. I bakgrunden skymtar Zootis.

Den 1 september 1929 var huset klart till det yttre och inredningsarbetet kunde påbörjas.

Huset på Sandgatan 1 blev den första egentliga Geologiska Institutionen i Lund, och verkade som sådan tills den nuvarande institutionsbyggnaden på Sölvegatan 13 blev byggd 1929-1930. Foto Sven Stridsberg.